

Land- en tuinbouwbedrijven hebben steeds vaker een neventak en steeds vaker vormt die het hoofdkomen van het bedrijf. Het beroep van veehouder of akkerbouwer verbreedt. Docenten en leerlingen groeien mee.

VERBREDE LANDBOUW KRIJGT PLEK
IN GROEN ONDERWIJS

DOOR DE **WEERSTAND** HEEN

TEKST LEONIE BARNIER

FOTOGRAFIE PETER NUGTER, WIRANDA STAM

Veel bedrijven zijn al een jaar of tien bezig met een neventak, ze gaan nu de slag maken naar professionalisering”, zegt Joan van den Elsen van PTC+ Horst. Multifunctionele landbouwbedrijven vragen om cursussen, bijvoorbeeld over het gebruik van sociale media en etaleren, en ze vragen ook om professionele arbeidskrachten. Van den Elsen: “In twee van de drie gevallen is dat iemand van een roc, de aoc’s moeten oppassen dat ze het op dat terrein niet gaan verliezen.” De vraag is in hoeverre de primaire opleidingen mee veranderen.

Keuze

Ze veranderen mee. Op de ene school meer dan op de andere en bij veehouderij meer dan bij akker- en tuinbouw. “Het onderwerp staat hier hoog op de agenda, ook bij de directie”, zegt Carolien Bierens, docent akkerbouw aan het Prinsentuin College in Breda. “Maar het staat nog in de kinderschoenen en dat heeft te maken met het feit dat het nog niet wordt gezien als volwassen sector.” Daar moet dus verandering in komen.

Het programmateam Multifunctionele Landbouw van de Groene Kennis Coöperatie werkt met ambassadeurs die het onderwerp op de aoc’s onder de aandacht brengen. Bierens is zo’n ambassadeur. Zij heeft nu een aantal lessen verzorgd over ‘wat is multifunctionele landbouw?’ Dat gaat ze ook doen op de andere afdelingen van de school. Op de langere termijn wil de school een doorlopende leerlijn opzetten van het eerste tot het laatste jaar.

Ambassadeurs, meest docenten, brengen het onderwerp op de aoc’s onder de aandacht

Veehouder met neventak en docent en ambassadeur bij Helicon Opleidingen Ferd van de Ven schetst het toekomstbeeld van een breed basisprogramma in de eerste twee jaren, met excursies en op de neventak gerichte opdrachten. Hij en Bierens zijn in gesprek met PTC+ in Horst om hun plannen concreet vorm te geven (zie kader PTC+). “Op basis daarvan kunnen de leerlingen hun leervragen formuleren waarna ze in de bovenbouw kunnen kiezen voor een verdieping.” Helicon wil de leerlingen niet dwingen om zich in de verbrede landbouw verder te specialiseren.

In de zorglandbouw moet je geduld hebben, kunnen instrueren en oog hebben voor gevaren

Anders kijken

Docent veehouderij Bert Tessel bij Clusius College mbo Alkmaar doet al een jaar of zeven een project platelandvernieuwing met de vierdejaars. Studenten onderzoeken voor een bedrijf de mogelijkheid van een neventak. Ze werken het uit en rekenen het door, “alsof morgen de uitvoering kan beginnen.” In het begin zijn de leerlingen afhoudend, vertelt Tessel. “Ze zeggen: doe mij maar een project met twintig koeien erbij. Ze kiezen dan iets dat dicht bij de hoofddoelstelling ligt, dat vooral geld oplevert en niet te veel vreemd volk het bedrijf binnen haalt. Liever een caravanstalling dan een camping.” Maar in de loop van het project raken de leerlingen vaak enthousiast. David Zomerdijk onderzocht de mogelijkheden voor een forellenvisvijver en een waterberging bij een veehouder op Wieringen. Hij rekende uit dat deze neventak na ongeveer tien jaar winstgevend zou kunnen zijn. Maar hij moest ook naar de gemeente om uit te zoeken of het bedrijf wel een vergunning zou krijgen. Helaas, Wieringen is een aardkundig monument waar niet gegraven mag worden. Toch vindt David het een interessante opdracht. “Anders ben je alleen maar met koeien bezig. Het is goed om ook eens met iets anders bezig te zijn. Je ontwikkelt een andere manier van kijken en denken en dat is altijd goed.”

Dat is precies waar het docent Tessel om gaat. “Leren als ondernemer te denken, niet alleen als veehouder.” Belangrijke competenties vindt hij: samenwerken en communiceren, “in dit geval met het bedrijf, de bank en

Project PTC+

PTC+ ontwikkelt projecten voor vmbo en mbo op het gebied van multifunctionele landbouw.

VMBO: een route langs bedrijven waar leerlingen kennismaken met verbrede landbouw en zelf ook iets doen, bijvoorbeeld een spelletje met cliënten op een zorgboerderij of groenten snijden en meel malen op een bedrijf met streekproducten. Ze verzamelen allerlei producten en op school maken ze daar een gerecht of een lunch van streekproducten van.

MBO: studenten lossen problemen voor bedrijven op rondom de zes thema's van multifunctionele landbouw (educatie, kinderopvang, natuurbeheer, recreatie, streekproducten en zorglandbouw). Leerlingen zijn een halve dag per thema op een bedrijf bezig. PTC+ begeleidt het praktijkgedeelte, de school de voorbereiding, de uitwerking en de presentaties.

Het bereiden van gerechten van streekeigen gewassen past goed bij vmbo'ers die richting horeca willen

de gemeente. Ze moeten leren verder te denken dan de bestaande kaders." Naast het project in de vierde klas krijgen de leerlingen in het eerste jaar een oriëntatie op verbrede landbouw.

Ambassadeur voor Clusius College Remco van der Kooij wil meer dan dat. Hij denkt aan een basisprogramma waarin leerlingen de hele verbrede sector leren kennen en waarna ze minoren kunnen kiezen uit andere opleidingen. Zodat leerlingen ook eens uit de sector komen en "ze nog breder gaan kijken."

Geduld hebben

Het Groenhorst College heeft geen ambassadeur in het programmateam. Toch krijgen alle vierdejaars leerlingen veehouderij in Barneveld een onderdompeling in de verbrede landbouw. Ze lopen stage op een bedrijf met een neventak en krijgen als opdracht om uit te rekenen wat die neventak oplevert. Bij Sjors van Ginkel opende dat de ogen. Hij liep stage op een boerderij met kaasmakerij en landwinkel vlak tegen Amersfoort. "Je moet er meer werk in stoppen, maar je verdient dan ook meer. Ik had niet gedacht dat het zoveel was. De winkel is nu de grootste inkomensbron." Gernand van Bennekom werkte op een zorgboerderij. Hij leerde er vooral dat je voor zo'n neventak andere competenties nodig hebt. Geduld hebben, instructie kunnen geven, oog hebben voor gevaren en daar rekening mee houden in de planning. In het begin vond hij deze stage onzin, maar na een paar weken kreeg hij er plezier in. Zelf een neventak beginnen, dat is niets voor Sjors en Gernand. "Het moet wel bij je passen."

Kansenscanner

Peter Nugter van De Groene Welle schetst een doorlopende leerlijn. In het eerste jaar neemt de veehouderijdocent in Zwolle de leerlingen mee langs bedrijven, bijvoorbeeld waar een melktap op het erf staat. Daar verbazen de leerlingen zich over de prijs die de boer voor die melk krijgt. In het tweede jaar ervaren leerlingen in levende lijve wat een neventak betekent door de verplichte blokstage op een verbreed bedrijf. "Eerst zeggen de leerlingen nog: dit is niks voor mij, of: er valt toch niks in te verdienen. Ze denken dat het voor losers is." Nugter snapt die houding wel. Het is de leeftijd, de positie waarin de jongeren verkeren. Maar de stage doet zijn werk. "Ze zien dat het geen hobby is. Dat er veel mensen langs het bedrijf komen en dat je daar gebruik van kunt maken. Dat je uit dezelfde plek meer kunt halen dan alleen melk." Deze stage bereiden de leerlingen voor met de onderwijsmodule die ontwikkeld is door het programmateam.

In Hardenberg volgen de tweedejaars veehouders een lesmodule waarin ze onder andere met de kansenscanner kijken of een neventak een mogelijkheid is voor het ouderlijk bedrijf of stagebedrijf. En ze verzorgen een educatieprogramma voor basisschoolleerlingen. Ook hier merken de leerlingen al doende dat ze het leuk vinden om over hun vak te vertellen.

Multifunctionele landbouw op het vmbo

AOC Friesland vmbo Buitenpost biedt binnen de gemengde leerweg het landbouwbrede programma aan. De kerndoelen van het landbouwbrede examen gaan over platteland vernieuwing, zorg & welzijn, recreatie & toerisme, agrarisch natuurbeheer en streekproducten. Het hele examenjaar staat in het teken van verbrede landbouw. Docent Wiranda Stam: "Slechts 18 procent van onze leerlingen stroomt uit richting groen. Leerlingen die iets met zorg hebben, kunnen hun ei kwijt in de zorglandbouw, anderen die meer

met horeca en voeding hebben richting streekproducten. Leerlingen die richting techniek willen, kiezen voor het opzetten van een camping met allerlei technische snufjes. Leerlingen die juist iets met landbouw hebben, voor het traditionele bedrijf." "Docenten vinden het lastig om deze onderwerpen te integreren, maar ze vinden het ook lastig om te voldoen aan de landbouwbrede exameneisen. Binnen gecombineerde landbouwbedrijven is het wel mogelijk om te voldoen aan de exameneisen."

In het derde jaar zetten de leerlingen een minionder-neming op waarin duurzaamheid een rol speelt. De leerlingen veehouderij verkochten beschilderde oude dakpannen met 'Welkom' erop aan agrariërs. "Het idee is dat boerenbedrijven kunnen laten zien dat mensen welkom zijn. Dat ze daarmee iets kunnen laten zien over de herkomst van voedsel en over voedsel uit de buurt."

In het vierde jaar doen leerlingen een managementproject voor veehouders in de regio. Het gaat hierbij om een ondernemersvraag die anders is dan alleen maar schaal vergroten. Bijvoorbeeld over het gebruik van reststromen, wat er valt te verdienen aan mest of aan de zon en de wind.

De moeite waard

Uiteindelijk gaat het erom leerlingen breder te laten denken, ondernemender te maken. Dat ze leren de kansen van een plek te zien en die te benutten met vaardigheden als communiceren en samenwerken. Door zelf te ervaren groeien ze over hun eerste weerstand heen, ontdekken ze dat ze het leuk vinden om die nieuwe competenties te ontwikkelen en dat een neventak de moeite waard kan zijn. ■

Kijk voor links op www.groenonderwijs.nl > vakblad editie 6.

Vmbo-leerlingen planten, verzorgen en oogsten streek-eigen gewassen